תורה אור

אי אמרת בשלמא אביו כי האי גוונא מיחייב איצטריך קרא למיפטר גבי יורשין אלא אי אמרת אביו כי האי גוונא נמי פטור, קרא גבי יורשין למה לי, ורב ושמואל האי "שבועת ה'" מאי קא דרשי ביה? מיבעי ליה *לכדתניא שמעון בן טרפון אומר "שבועת ה' תהיה בין שניהם" מלמד שהשבועה חלה על שניהם. שמעון בן טרפון אומר אזהרה לעוקב אחר נואף מנין ת"ל °"לא תנאף" לא תנאיף. °"ותרגנו באהליכם" שמעון בן טרפון אומר תרתם וגיניתם באהלו של מקום, °"עד הנהר הגדול נהר פרת" שמעון בן טרפון אומר °קרב לגבי דהינא ואידהן: דבי רבי ישמעאל תנא עבד מלך כמלך: וחנוני על פינקסו כו': תניא אמר רבי טורח שבועה זו למה א"ל ר' חייא (בר אבא) תנינא *שניהם נשבעין ונוטלין מבעל הבית קיבלה מיניה או לא קיבלה מיניה? ת"ש דתניא רבי אומר פועלין נשבעין לחנוני ואם איתא "לבעל הבית" מיבעי ליה אמר רבא פועלים נשבעין לבעל הבית במעמד חנוני כי היכי דליכספו מיניה *איתמר שתי כיתי עדים המכחישות זו את זו אמר רב הונא זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה רב חסדא אמר בהדי סהדי שקרי למה לי, שני מלוין ושני לווין ושני שטרות היינו פלוגתייהו, מלוה ולוה ושני שטרות יד בעל השטר על התחתונה שני מלוין ולוה אחד ושני שטרות היינו מתניתין ב' לווין ומלוה אחד ושני שטרות מאי? תיקו, מתיב רב הונא בר יהודה

אחד

אביו כי האי גוונא מיחייב. שבועה ומתוך שאינו יכול לישבע דהא "איני יודע" קאמר לישלם היינו דאיצטריך קרא למעוטיה למיפטר היורש בטוען טענה זו: **לעוקב אחר המנאף** · נעשה לו אפוטרופוס להרגיל לו נשים לניאוף: **תרתם** · את הארץ: **וגיניתם** · את המקום (א) שהשכין את (שכינתו) ביניכם: **קרב לגבי דהינא ואידהן.** אם נגעת במשוח בשמן תהא *גם משוח בנגיעתו כלומר פרת הוא קטן משלש נהרות שהוא מנוי אצלם לבסוף "והנהר הרביעי הוא פרת" (בראשית ב) וכאן הוא קורא אותו "נהר גדול" בשביל שהוא נזכר כאן על שם א"י שהיא חשובה נזכר גם הוא בחשיבות, 'דהינא' = לשון שמן ומשיחה (ישעיה לד) הודשנה מחלב מתרגמינן אתדהינא: ***מתני' לא שאמר לו כתוב על פינקסי כו'** · אלא בזמן שיש רגלים לדבר שבעל הבית מודה שאמר לו תן כו': **שניהם נשבעין ונוטלין מבעל הבית** · דאמר ליה (ב) (פועלים) לא מהימנו לי בשבועה, את האמנתינהו דלא אמרת לי בסהדי הב להו וכן פועלין אמרי ליה לא מהימן לן חנוני בשבועה: **גמ' טורח שבועה זו למה.** שניהן באין לבית דין שתלא שבועת שוא מביניהם ולא פירש (לי) רבי מאי סבירא ליה אי נוטלין בלא שבועה כגון נכנס או יפסיד חנוני בשבועת פועלים: **תנינא שניהם נשבעין ונוטלין** · כבר שנית לנו וסתמת במשנה שניהן נשבעין ונוטלין: **קיבלה מיניה** · רבי מר' חייא והדר ביה או לא: **ת"ש** · כי פריש רבי מאי סבירא ליה בגווה קאמר פועלים נשבעים לחנוני שלא קבלו ממנו כלום אלמא לא קיבלה וסבירא ליה חנוני יפסיד שהיה לו לתת להם בעדים: ואם איתא דקיבלה, "נשבעין לבעל הבית" מיבעי ליה דמה להן אצל חנוני לשבועה הואיל וחוזר וגובה מבעל הבית: **אמר רבא** · לעולם קיבלה מיניה והכי קאמר פועלין נשבעין לבעל הבית במעמד חנוני כלומר לפני חנוני כדמפרש ואזיל: **המכחישות זו את זו** · שנים אומרים הרג ושנים אומרים לא הרג : **זו באה בפני עצמה ומעידה** · בעדות אחרת וכן זו ואע"פ שהאחת פסולה אין לך לפסול לא זו ולא זו הואיל ואינך יודע איזה מהן פסולה אבל אחד מכת זו ואחד מכת זו אין נאמנין בעדות אחת דמה נפשך אחד מהן פסול והיינו דנקט ביה האי לישנא באה בפני עצמה ומעידה: **בהדי סהדי שקרי למה לי** · הואיל והאחת פסולה אין אחת מהן נאמנת לשום עדות: ה"ג שני מלוין ושני לווין ובשני שטרות היינו פלוגתייהו ול"ג דכ"ע: **ב' מלוין וב' לווין וב' שטרות** · ואח' מב' כיתות הללו חתומה על זה והב' חתומה על זה דלרב הונא שניהן השטרות כשירין ולרב חסדא שניהן פסולין : **מלוה ולוה ושני שטרות** · שיש לו לאדם אחד שני שטרות על שתי הלואות על חבירו ואח' נותן חתומה על זה ואח' על זה יד בעל השטר על התחתונה בין לרב הונא בין לרב חסדא אין חולקין בזו שהרי זה בא עליו מכח שתי כיתות אחת כשירה ואחת פסולה אין אתה יכול לפסול את שניהן ולא להכשיר את שניהן הלכך שטר קטן שבהם גובה הימנו והגדול יפסיד לפי שאומר לו זו היא הפסולה דמספיקא לא מפקינן ממונא מיניה אבל ממה נפשך הקטן גובה דיש בכלל מאתים מנה: **שני מלוים ולוה אחד** · היינו מתני' שני מלוין הוציאו איש שטרו על לוה אחד ואחת משתי כיתות הללו אחת חתומה בזה ואחת בזה לא קמבעיא לן מאי קאמר רב הונא בה דהיינו מתניתין דקתני נשבעין ונוטלין מבעל הבית ואע"פ שאנו יודעין באחד מהן שקר אין אנו יכולין להפסיד את אחד מהן וזוקקין להן ב"ד להגבותן והכי נמי לרב הונא דאית ליה גבי שני מלוין ושני לווין זו באה ומעידה וזו באה ומעידה הוא הדין לשני מלוין ולוה אחד ואע"פ שממה נפשך הלוה "העני" הזה לוקה באחד מן השטרות הללו על ידי עדות פסולה אין אתה יכול להפסיד את אחד מן המלוין שאינך יודע איזה הפסולה: **שני לווין ומלוה אחד** · הוציא מלוה זה שני שטרות זו חתומה בזה וזו חתומה בזה : **מאי אמר רב הונא** בזה מי אמרינן כיון דחד גברא הוא דמייתי להו לקמן לא מזדקקינן ליה דמה נפשך בשטר פסול בא לפנינו, זה דוחה אצל זה וזה אצל זה ויפסיד או דלמא כיון דעל שני לווין הוא מוציא זו באה ומעידה וזו באה ומעידה, לרב חסדא לא מיבעיא ליה דהא אפי' בשני מלוין ושני לווין ושני שטרות פסול וכל שכן בשני לווין ומלוה אחד :

אחד

ולא בפוגם את שטרו כדאמרינן לקמן הבו דלא לוסיף עליה ור' אבא נמי סבירא ליה לדרב נחמן בשניהם חשודין דהלכה כרבי יוסי דאמר יחלוקו מטעמא דפרישית והא דקאמר רבותינו שבארץ ישראל ר' אבא לאו משום דסבר כר' מאיר אלא דר' אבא אית לן לפרושי מילתא דר' מאיר דחזרה למחויב לה ומשלם כדאשכחן דסבר ר' אבא בעלמא : (הגה"ה) ועוד י"ל דטעמא דרב נחמן בשניהם חשודים משום כיון דמחויב התובע נמי שבועה מדרבנן ואין יכול לישבע מפסיד החצי וזה התירוץ אין נראה דאם כן היתומים מן היתומים נמי יסבור רב נחמן ור' אבא כשמואל מתוך שאין יכולין בני המלוה לישבע יפסידו ובכולה שמעתין משמע דפליגי ואם בני הלוה נמי חשיבי דאין יכולין לישבע מכל מקום לא יפסידו כי אם החצי ואמאי לרבי אלעזר נשבעין ונוטלין הכל ומשמע דר' אלעזר הוי כר' אבא ורב נחמן (ע"כ הגה"ה) : [א] אבל קצת קשה דמנא ליה להש"ס בסמוך דרב ושמואל לית להו דר' אבא בנסכא ובחמשין לא ידענא דקאמר האי שבועת ה' מאי דרשי ביה ונראה דאם איתא דאית להו מתוך שאינו יכול לישבע משלם היה להם לבני לוה לפרוע החצי מתוך שאינן יכולין לישבע (ג) שפרעו כדפי' בקונט' אלא ודאי לית להו האי סברא לענין לשלם אלא לענין להפסיד וצ"ע : **אי אמרת בשלמא אביו כי האי גוונא מיחייב** · תימה למ"ד בפ' השואל (ב"מ דף צז: ושם) מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב דברי עדיף היכי מוקי לה האי קרא אי בנ' ידענא ובנ' לא ידענא בהא ליכא חיוב שבועה לאבא אלא חיובא דממון דברי עדיף וי"ל דמוקי לה כרב ושמואל דבסמוך א"כ ה"ק הכתוב שבועת ה' תהיה בין שניהם היכא דשייכא ומי שאינו יכול לישבע משלם ולא כן היורשין דפטורין כשאין יכולין לישבע : **חלה על שניהם** · ונענש המשביע אפי' הדין עמו כדפי' בקונטרס בריש הדיינין (לעיל דף לט:) וכן נראה דהא דריש התם בברייתא ובאה אל הגנב זה הגונב דעת הבריות שתובע ממון ממי שאינו חייב לו ובתר הכי פריך משביע אמאי קאי בסורו ומשני משום דר' שמעון בן רבי טרפון ומדאיצטריך לאתויי הך ושביק ברייתא גופה משום דנענשי אפי' הדין עמו: **בהדי סהדי שקרי למה לי** · תימה דרבא אומר במרובה (ב"ק דף עב: ושם) (*ובמכות (דף ד: ושם)) דעד זומם חידוש הוא דמאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני אדרבה הא דמכשרינן למזים הוי חידוש דהא בהכחשה תרוייהו פסולים לרב חסדא ואומר ר"י דרבא סבר כרב הונא דבריש חזקת הבתים (ב"ב דף לא: ושם) מסיק אדרב נחמן ורבא דכ"ע כרב הונא ובסמוך דמשני רבא אליבא דרב חסדא ליה לא סבירא ליה ולמאי דבעי לאוקומי התם רבא כרב חסדא הוה מצי למימר וליטעמיך ועוד דלטעם אחר דלגבי עד זומם דמפרש משום פסידא דלקוחות מצי למיסבר כרב חסדא והלכה כרב הונא מדמוקי רב נחמן ורבא כוותיה בחזקת הבתים וכן פסק ר"ח משום דרב הונא היה רבו של רב חסדא כדאמרינן באלו מציאות (ב"מ דף לג·) ועוד דמתניתין דאחד אומר גבוה כו' דייק לכאורה כרב הונא :

נשבע

לט א סמג לאוין קצ:

מ ב ג מיי' פט"ז מהל' מלוה הלכה ה סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' לא סע"א:

צ"ל ליה · יעב"ץ

מא ד מיי' פכ"ב מהל' עדות הלכה א סמג עשין קי טוש"ע ח"מ סי' לא סע"ג:

מב ה ו מיי' שם הלכה ג ג טוש"ע שם סעיף ג:

מג ו מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעי' ג ועי"ש:

רבינו חננאל

בדטעין מנה לאבא ביד אביך וא"ל נ' ידענא ונ' לא ידענא : אי אמרת אביו כי האי גוונא מיחייב שבועה וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם · האי נמי כיון דאמר לא ידענא מספקא ליה · ושבועה בספק ליכא הלכך משלם . איצטריך קרא למיפטר בכי האי גוונא היורש אלא אי אמרת כי האי גוונא פטור איצטריך קרא למיפטר גבי יורשין: ורב ושמואל דאמרי מחויב שבועה שאינו יכול לישבע פטור(א) שאין אדם מוריש שבועה לבניו · האי שבועת ה' תהיה בין שניהם מאי דרשי ביה' ואמרינן דרשי ביה (כר' דתניא)[לכדתניא] שמעון בן טרפון אומר שבועת ה' תהיה בין שניהם מלמד שהשבועה חלה על שניהם כלומר אי אפשר שאין אחד מהן על שקר או התובע תובע מה שאין לו עליו ומשביעו בחנם לפיכך השבועה חלה על המשביע בחנם · או הנשבע כופר ונשבע על שקר · ועוד [אמר] שמעון בן טרפון תשלום הברייתא אזהרה לעוקב אחר המנאף · פירוש מכין לו מקום ונשים לניאוף מניין שחייב · ת"ל לא תנאיף לא תגרום ניאוף · ותרגנו באהליכם שמעון בן טרפון אומר תרתם וניניתם באהלו של מקום והאי דכתיב באהליכם בכינוי הוא · עד הנהר הגדול נהר פרת · שמעון בן טרפון אומר קרב לגבי דאהינא ואידהן · פירוש כיון שנעשה פרת (גדול) [גבול] ארץ ישראל נקרא הנהר הגדול: והאי דאמר בפרק השואל את הפרה ובזולתי זה המקום בתלמוד היכי דמי עסק שבועה כדרבא דאמר מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא נ' והשאר איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם · עיקר דברי רבא בזה המקום הן והוא שאמר רבא כוותיה דר' אבא מסתברא דתני ר' אמי וכו' עד איצטריך קרא למיפטר יורש : וחנוני על פנקסו כיצד כגון שאמר בעל הבית לחנוני תן לבני או לפועלים שלי כך וכך הוא אומר נתתי והן אומרים לא לקחנו · ישבע החנוני ויטול · אבל אם טוען כי לך נתתי או לשלוחך' וכך כתוב בפנקסי ובעה"ב אינו מודה בזה הרי הם כשאר כל הטענות : ירושלמי לא במקיף אמרו שיכול לומר לו כתבתה בזו היד מחוק בזה היד ב) ר' אומר אומר אני שיהו נשבעין הפועלין בפני החנוני מפני[הבושה] הדאמר בשלא העמידן אצלו אבל אם העמיד את הפועלין אצל החנוני אין בעה"ב חייב לפועלין כלום: תניא א"ר טורח שבועה זו ולמה א"ר חייא תניא שניהן נשבעין ונוטלין מבעה"ב · ואסקה רבא פועלין נשבעין לבעה"ב במעמד חנוני · דלמא מיכספי מיניה : ירושלמי בפרק האיש מקדש בתחילתו א"ר בא אתא עובדא קמיה רב ועשה שליח עד חד בר נש אפקיד גרבוי גבי קרפיפא דחבריה וכפר ביה א"ר פינחס אתא עובדא קומיה דר' ירמיה ועשה שליח עד וחייבו על ידי הכתף' אית מתניתא אמר (שלא) [שלוחו של] אדם כמותו : איתמר שתי כיתי עדים המכחישות זו את זו אמר רב הונא זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה · ורב חסדא אמר בהדי שהדי שקרי למה לי פירוש רב הונא פסלם באותה העדות שהוכחשו בה ומכשירם בעדות אחרת כל כת בפני עצמה' ועד מכת זו ועד מכת זו בעדות אחרת פסולה' ורב חסדא פסלם בכל עדות שבעולם בין כל כת בפני עצמה ובין אחד מזו הכת ודייקי מדקתני רב הונא זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה ולא קתני פסולין לעדות זו שהוכחשו וכשרים לעדות אחרת ש"מ כת כת בפני עצמה כשירה' אבל עד אחד מזו הכת ועד אחד מזו הכת פסולין ואפי' לרב הונא הלכך שני מלוין וב' לוין וב' שטרות · ובכל שטר כת בפני עצמה היינו פלוגתייהו' רב הונא מכשר ב' שטרות כדאמרן ורב חסדא פוסל ב' שטרות דסבר מכל מקום כת אחת מהן פסולה' וכל שטר ספק פסול הוא ומספיקא לא מפקינן ממונא· מלוה ולוה ושני שטרות יד בעל השטר על התחתונה פירוש ראובן הוציא על שמעון ב' שטרות באחד ק' ובאחד ר' ואלו שני כתות המכחישות כת האחת חתומין בשטר האחד והכת האחרת חתומין בשטר השני אומר ראובן מכל פנים כת אחת מהן פסולה ברר אתה איזו כת מהן פסולה · וכיון שאינו יכול לברר אומר לו עדים החתומים בשטר של ר' הן הפסולין · הלכך גובה שטר של ק' ובשטר של ר' נשבע הלוה ומיפטר : שני מלוין ולוה אחד ושני שטרות היינו מתניתין דתנן שניהן נשבעין ונוטלין מבעה"ב הלכך שני מלוין נשבעין וגובין מן הלוה אע"פ שודאי א' מהן [פסולה] כמו הפועל והחנוני ששניהן נשבעין ונוטלין מבעה"ב : שני לוין ומלוה אחד וכל אחד אומר השטר שעלי הוא הפסול והמלוה אינו יכול לברר אליבא דרב הונא דינא מאי ועלתה בתיקו וקי"ל כל תיקו דממונא לקולא ונשבעין שניהן ומיפטרי וי"א תיקו כי האי גוונא חולקין ומותבינן על רב

א) נראה דצ"ל ואין אדם מוריש וכו' ואולי דכוון לסברת התוס' בסד"ה מתוך ודו"ק . ב) עי' בנו"ב מהד"ת ח' חו"מ סי' טו מ"ש בפירוש דברי הירושלמי אלו ע"ש

[נ"א ג"כ]

לעיל לט:

בבא מציעא ו:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וגיניתם את המקום (שהשכין שכינתו ביניכם) תא"מ וכ"ב ס"ל שהשכין את אהלו ביניכם: (ב) ד"ה שניהם וכו' דאמר ליה חנוני להו מהימנו לי פועלים בשבועה: (ג) תוס' ד"ה (בעה"ב) מתוך וכו' שאינן יכולים לישבע שפרעו כדפי' בקונטרס כו':

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה אי אמרת בשלמא וכו' אבל קצת קשה דמנא ליה כו' כ"כ ועוד קשה כרבא ועי' ר"מ (ע"ס כאן) וש"מ אבל עיקר הטענין כמו שא' לג' ה' דבין שנתבע חייב שבועה בין התובע משלם כלה כיון שאינם יכולים לישבע חזרה לתשלומין כן ס"ל לרב בשניהם דפטור כיון דאינן יכולין לישבע חזרה לסיני אבל אנן קי"ל בנתבע כר' אבא ובתובע כיון שאינו יכול לישבע מפסיד כרב ושמואל [ור' אלעזר פליג ואמר נשבעין ונוטלין ס"ל לגמרי כר' אבא] והכו דלא לוסיף ·ולכן פסק הרי"ף במתני' כר' אבא וכמ"ש התוס' לעיל דבדרבנן לא אמרינן כיון שאינו יכול לישבע משלם · ומ"ש בגמ' רב ושמואל דתנן כו' · אין עיקר הרא"י מסס אלא שמיע ליה לר' אמי כפירוש שכן אמרו חזרה לסיני ואמר שג"כ דתנן כו' ועיין ר"ן · ורב נחמן ס"ל יחלוקו משום קנס שהוא חשוד כמש"ל התוס' וזהו סברת ר"ת ומש"ל ולרב ושמואל אית להו דאפי' בשבועה דרבנן מתוך כו' לא משום דר"א אלא משום דחזרה לסיני וכן בנתבע :

גליון הש"ס גמ' קרב לגבי דהינא · עיין בכורות דף נה ע"ב תוס' ד"ה הוא :

מבנה

סדרה של אימרות/דרשות של שמעון בן טרפון

נושא

חנוני על פנקסו: בירור שיטת רבי האם הוא מסכים ששניהם - השכיר והחנוני נשבעין ונוטלין מבעה"ב

נושא

I ב' כתי עדים המכחישות זו את זו מה דינם להעיד כל כת בנפרד בעדות אחרת:

ר' הונא - כשרים להעיד בעדות אחרת

ר' חסדא - ב' הכתות פסולות להעיד עדות אחרת

II הגמ' מביאה ג' מקרים של מלוין ולווין שהחתומים עדים אלו כל כת בנפרד על שטרותיהם

(איך יפסוק ר' הונא (שאומר דהם כשרים לעדות אחרת) בכל א' מהמקרים האלו)